

Η Ιστορία της πόλης μας – Αρχαία Ιστορία

Όλοι σχεδόν οι αρχαίοι συγγραφείς, από τον Ηρόδοτο έως τον Πausανία, μας δίνουν πολλές πληροφορίες για το Φάληρο. Έτσι γνωρίζουμε ότι ιδρυτής του Φαλήρου ήταν ο τοπικός ήρωας Φάληρος, υιός του Άλκωνα και εγγονός του βασιλιά της Αθήνας Ερεχθέα και ότι η παράδοση έλεγε πως ήταν σύγχρονος του Θησέα και μαζί του βοήθησε τους Λαπίθες στον πόλεμο τους κατά των Κενταύρων.

Ο Φάληρος λέγεται ότι ήταν ένας από τους Αργοναύτες, που με αρχηγό τον Ιάσονα έκαναν (στα **1226-1225 π.Χ**) την περίφημη Αργοναυτική εκστρατεία και ότι επίσης θεμελίωσε στη Νότια Ιταλία μια αποικία που την ονόμασε αρχικά **ΦΑΛΗΡΟΝ**. (Pausanias Attika A,I ,4 – Strabon v, 246 – Stephanos Byzantios 656, s.v.p).

Αργότερα εγκαταστάθηκαν εκεί και άλλοι Έλληνες από την Κύμη, τη Χαλκίδα, τις Πιθηκούσες, την Αθήνα και ονόμασαν την πόλη ΠΑΡΘΕΝΟΠΗ, τιμώντας έτσι μία από τις Σειρήνες, την Παρθενόπη, που τελικά απογοητευμένη επειδή ο Οδυσσέας δεν ανταποκρίθηκε στον έρωτά της, ρίχτηκε στην θάλασσα που ξέβρασε το σώμα της σ' εκείνη την ακρογιαλιά. Εκεί υπήρχε ο τάφος της Σειρήνας εκείνης.

ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ

Η εδαφική έκταση του Παλαιού Φαλήρου φαίνεται ότι συμπίπτει με το σημερινό Παλαιό Φάληρο. Αυτό συμπεραίνουμε από το ότι το αρχαίο Φάληρο αναφέρεται ως το πρώτο και αρχαιότερο “Επίνειο” της Αθήνας. Η αποβάθρα ήταν εκεί όπου η θάλασσα ελάχιστον απέχει της πόλεως. Άρα όπως παρατηρεί ο Κ. Ν. Παπαχατζής πρέπει να ήταν εκεί όπου μετά Χριστό χτίστηκε το **εκκλησάκι του Αγίου Γεωργίου**, που σώζεται μέχρι σήμερα και αναστηλώθηκε το 1985.

Φυσικά το λιμάνι του Φαλήρου στ' αρχαία χρόνια, όταν ακόμα δεν

είχε διαμορφωθεί το λιμάνι του Πειραιά, είχε αρκετή έκταση, πιθανότατα θα άρχιζε από τις Τζιτζιφιές ή το Δέλτα και θα έφτανε έως εκεί που ήταν άλλοτε το κέντρο **ΤΡΟΚΑΝΤΕΡΟ** (και σήμερα η Μαρίνα). Αλλά και όταν αργότερα ο Θεμιστοκλής και κατόπιν ο Περικλής διαμόρφωσαν το λιμάνι του Πειραιά, το Φάληρο εξακολούθησε να είναι το δεύτερο λιμάνι της Αθήνας, σε όλες τις εποχές.

Το ότι το αρχαίο Φάληρο συμπίπτει με το σημερινό Παλαιό Φάληρο επιβεβαιώνεται και από τις ανασκαφές που έκαναν εδώ ο Κ. Κουρουνιώτης στα 1911 και ο Ευστράτιος Πελεκίδης στα 1915 -16, με τις οποίες ήρθε στο φως το νεκροταφείο του Αρχαίου Φαλήρου, που βρισκόταν στο χώρο μεταξύ του άλλοτε Κρατικού Εργοστασίου Αεροπλάνων (Κ.Ε.Α.) και του άλλοτε Δέλτα, (στο οποίο έγινε κατόπιν ο σημερινός Ιππόδρομος) .

ΝΑΟΙ, ΜΝΗΜΕΙΑ, ΕΟΡΤΕΣ

Οι αρχαίοι συγγραφείς μας μιλούν για αξιόλογα γεγονότα τόσο της μυθικής (προϊστορικής), όσο και της ιστορικής εποχής. Επίσης αναφέρουν ναούς, μνημεία, πρόσωπα ξακουστά και θρησκευτικές γιορτές που γίνονταν στο Φάληρο. Έτσι μαθαίνουμε ότι από το λιμάνι του Φαλήρου ξεκίνησε ο ΘΗΣΕΑΣ οδηγώντας στην Κρήτη τους 7 νέους και τις 7 νέες, αποφασισμένος να εξοντώσει τον Μινώταυρο και να απαλλάξει την πατρίδα του από τον ταπεινωτικό αυτό φόρο του αίματος.

Και πάλι στο **Φαληρικό λιμάνι**, όταν γύρισε θριαμβευτής από την Κρήτη έκανε αμέσως ευχαριστήρια θυσία στον Ποσειδώνα και τους άλλους θεούς. Από τότε κάθε χρόνο γινόταν θαλασσινή (ναυτική) γιορτή, τα Κυβερνήσεια, αφιερωμένα στη μνήμη των δύο γενναίων ναυτικών, που κυβερνούσαν το πλοίο του Θησέα, δηλαδή του Ναυσίθοου, που ήταν κυβερνήτης και του Φαίακα που ήταν ο πρωρεύς.

Ο περιηγητής **ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ** (110-180 μ.Χ.), που περιηγήθηκε την Αττική (148-150 μ.Χ.), λέει ότι το Φάληρο ήταν τότε ακόμα, ένα από τα τέσσερα λιμάνια της Αθήνας και ότι τα Θεμιστόκλεια τείχη είχαν πια ερειπωθεί. Σωζόταν όμως ακόμα, ερειπωμένα, η **ΦΑΛΗΡΙΚΗ ΠΥΛΗ**, που οδηγούσε από την Αθήνα στο Φάληρο, καθώς και οι Ιτώνειες Πύλες κοντά στους στύλους του Ολυμπίου Διός.

Πόσο σημαντικό ήταν για την Αθήνα το λιμάνι του Φαλήρου το καταλαβαίνουμε από το ότι ειδικά για την προστασία του λιμανιού είχε κτισθεί το **ΦΑΛΗΡΙΚΟ ΤΕΙΧΟΣ** (Θουκυδίδης ΙΙ.13), που είχε μήκος 35 σταδίων (1 στάδιο=6,4 χιλιόμετρα) και έφτανε μόνο έως το Φαληρικό λιμάνι. Ο Πausανίας είδε στο Φάληρο το ναό της Σκιράδος Αθηνάς που κατά μία παράδοση τον είχε ιδρύσει ο Σκίρος, ένας μάντης που είχε έρθει από την Δωδώνη. Επίσης είδε και ιερό αυτού του Σκίρου και κοντά σ' αυτό δύο ηρώα, αφιερωμένα το ένα στο Ναυσίθοο και το άλλο στον Φαίακα, για τους οποίους μιλήσαμε προηγουμένως.

ΤΟ ΦΑΛΗΡΟ ΣΤΟΥΣ ΠΕΡΣΙΚΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ

Ο Ηρόδοτος όταν αφηγείται στα 'Περσικά' τις μάχες Ελλήνων και Περσών (490-479 π.Χ.), φυσικά αναφέρει συχνά το Φάληρο. Μετά την ένδοξη μάχη του Μαραθώνα (Σεπτέμβρης 490 π.Χ.), ο περσικός στόλος παρέπλευσε το Σούνιο και προχώρησε προς το Φάληρο, με σκοπό να αποβιβάσει στρατό και να επιτεθεί στην Αθήνα, πριν προφτάσει να επιστρέψει από τον Μαραθώνα ο στρατός των Αθηναίων.

Αλλά ο Μιλτιάδης είχε προβλέψει αυτήν την ενέργεια των Περσών και έπεισε τους αγωνιστές του Μαραθώνα, (μολονότι ήταν ξεθεωμένοι από την σκληρότατη μάχη), να βάλουν φτερά στα πόδια τους και έτσι έφτασαν στην Αθήνα κατά το βράδυ και στρατοπέδευσαν στις Κυνόσαργες. Οι Πέρσες έφτασαν με τα πλοία τους τη νύχτα στο **Φάληρο** και σκόπευαν να επιτεθούν με την άνεσή τους όταν θα ξημέρωνε .

Πράγματι το πρωί εμφανίστηκαν στα ανοιχτά του Φαλήρου, αλλά όταν είδαν ότι οι Αθηναίοι ήταν ήδη παραταγμένοι έτοιμοι για μάχη, αφού κράτησαν για λίγο τα πλοία τους, γύρισαν πλήρη και έφυγαν για την Ασία (Ηρόδοτος, ν1, 116). Μετά δέκα χρόνια, οι Πέρσες εκστρατεύουν ξανά εναντίον της Ελλάδας. Μετά τη μάχη των Θερμοπυλών και τη θυσία του Λεωνίδα, ο περσικός στόλος φτάνει στον όρμο του **Φαλήρου**. Οι Αθηναίοι είχαν εγκαταλείψει την πόλη τους και είχαν καταφύγει στην Σαλαμίνα, Αίγινα, Πόρο, Τροιζήνα.

Ο Ξέρξης αποβιβάστηκε στις σημερινές Τζιτζιφιές και εκεί έγινε το πολεμικό συμβούλιο των Περσών. (21 Σεπτεμβρίου 480 π.Χ.).

Την ίδια ώρα στη Σαλαμίνα συνεδρίαζε το ελληνικό στρατηγείο. Όταν νύχτωσε, το περσικό πεζικό μπήκε στην έρημη Αθήνα. Οι Πέρσες έβαλαν φωτιά στους ναούς και τα σπίτια και πελώριες φλόγες ζώσανε το τείχος της Ακρόπολης, απλώθηκαν έως τα προάστια και το φρικτό θέαμα συγκλόνησε τους Αθηναίους που παρακολουθούσαν από τη Σαλαμίνα.

Την επόμενη μέρα έγινε η ξακουστή ναυμαχία της Σαλαμίνας, ο περσικός στόλος έπαθε πανωλεθρία και οι Βάρβαροι έφευγαν πλέοντες προς το Φάληρο (Ηρόδοτος vii 91-92) και από κει έφυγαν με τη μεγαλύτερη δυνατή ταχύτητα για να μπορέσουν να φτάσουν στον Ελλήσποντο, πριν τυχόν προλάβουν οι Έλληνες να πάνε εκεί και να διαλύσουν τις σχεδίες με τις οποίες ο Ξέρξης είχε ζεύξει τον Ελλήσποντο, οπότε η θέση του περσικού στόλου θα ήταν τραγική.

ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑΣ ΠΟΥ ΣΥΝΔΕΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΟ ΦΑΛΗΡΟ

Μουσαίος, Πλάτων, Δημοσθένης, Δημήτριος Φαληρεύς.

Ο μέγιστος των φιλοσόφων, ο ΠΛΑΤΩΝ, παρουσιάζει το περίφημο Συμπόσιό του σαν μια αφήγηση, που την κάνει ένας Φαληριώτης, θαυμαστής του Σωκράτη, ο Απολλόδωρος προς το φίλο του το Γλαύκωνα, καθώς πορεύονται με τα πόδια από το Φάληρο προς την Αθήνα. (Πλάτωνος, Συμπόσιο 1 ή 172-173).

Μια άλλη προσωπικότητα που συνδέεται με το Φάληρο είναι ο *δεινότατος των ρητόρων* ο ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ. Φαινόμενο ανυποχώρητης θέλησης και επιμονής, αγωνίσθηκε από μικρός πεισματικά και έξυπνα να ξεριζώσει πολλά σωματικά και νευροψυχικά μειονεκτήματά του, με ασκήσεις δικής του έμπνευσης.

Η παράδοση λέει ότι κατέβαινε στην ακρογιαλιά του Φαλήρου, σε μέρες που ο καιρός ήταν θυελλώδης και τα κύματα έσπαγαν με πάταγο πάνω στα βράχια της ακτής και εκφωνούσε δυνατά αυτοσχέδιους λόγους, θέλοντας να εξασκηθεί να κρατάει την αταραξία του, τις ώρες που στην εκκλησία του Δήμου οι πάντα ζωηροί και φωνακλάδες συμπολίτες του θα μπορούσαν να τον κάνουν να σαστίσει.

ΤΟ ΦΑΛΗΡΟ ΣΤΗ ΡΩΜΑΪΚΗ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

Ο Απόστολος Παύλος στην Αθήνα.

Στα πρώτα χριστιανικά χρόνια, για την ακρίβεια γύρω στο 50 μ.Χ., δηλαδή 100 περίπου χρόνια πριν από τον Παυσανία, πέρασε από την Αθήνα ο Απόστολος Παύλος. Αποβιβάστηκε φυσικά **στο λιμάνι του Φαλήρου**, (που ήταν εκεί που αργότερα χτίστηκε το εκκλησάκι του Αγίου Γεωργίου) και από εκεί πορεύτηκε προς την Αθήνα, ακολουθώντας κάποιο αγροτικό δρόμο.

Φτάνοντας στο σημείο όπου σήμερα υπάρχει η παλαιά εκκλησία των Αγίων Θεοδώρων, είδε εκεί τους βωμούς που οι Αθηναίοι είχαν αφιερώσει *τοις αγνώστοις θεοίς* όπως μας λέει ο Παυσανίας, (Παυσαν. Αττικά Α,1 ,4 – Πράξεις Αποστόλων 17,23). Βέβαια η ύπαρξη των βωμών στο σημείο εκείνο, είναι μια υπόθεση που στηρίζεται στο γεγονός ότι στην αυλή των Αγίων Θεοδώρων σώζονται ακόμα πεσμένοι κάτω 2 Ιωνικοί κίονες και παλαιότερα λέγεται ότι υπήρχαν και άλλα αρχιτεκτονικά μέλη, που οι περίοικοι τα χρησιμοποιούσαν ως οικοδομικά υλικά.